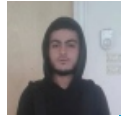

₪4.90

כניסה

העיתונאי-כוכב הא

משפחתו של צעיר ממזרח
ירושלים מאשרת: הוא ניסה
לברוח...הסופר דויד גרוסמן והבמאי
רנן שור הסירו מועמדותם
בעקבות...

חדשות

ספרים עיון

סוד הקסם הבורגני של האודיסיאה

בתרגום של שבתאי, אודיסיאוס הוא האיש החכם ששרד כאשר רעיו ה"טיפשים" אבדו
בשל "קלות דעת", אך היצירה הזו מורכבת הרבה יותר

שומר 8 5

אהביה כהנא
06:18 11.02.2015

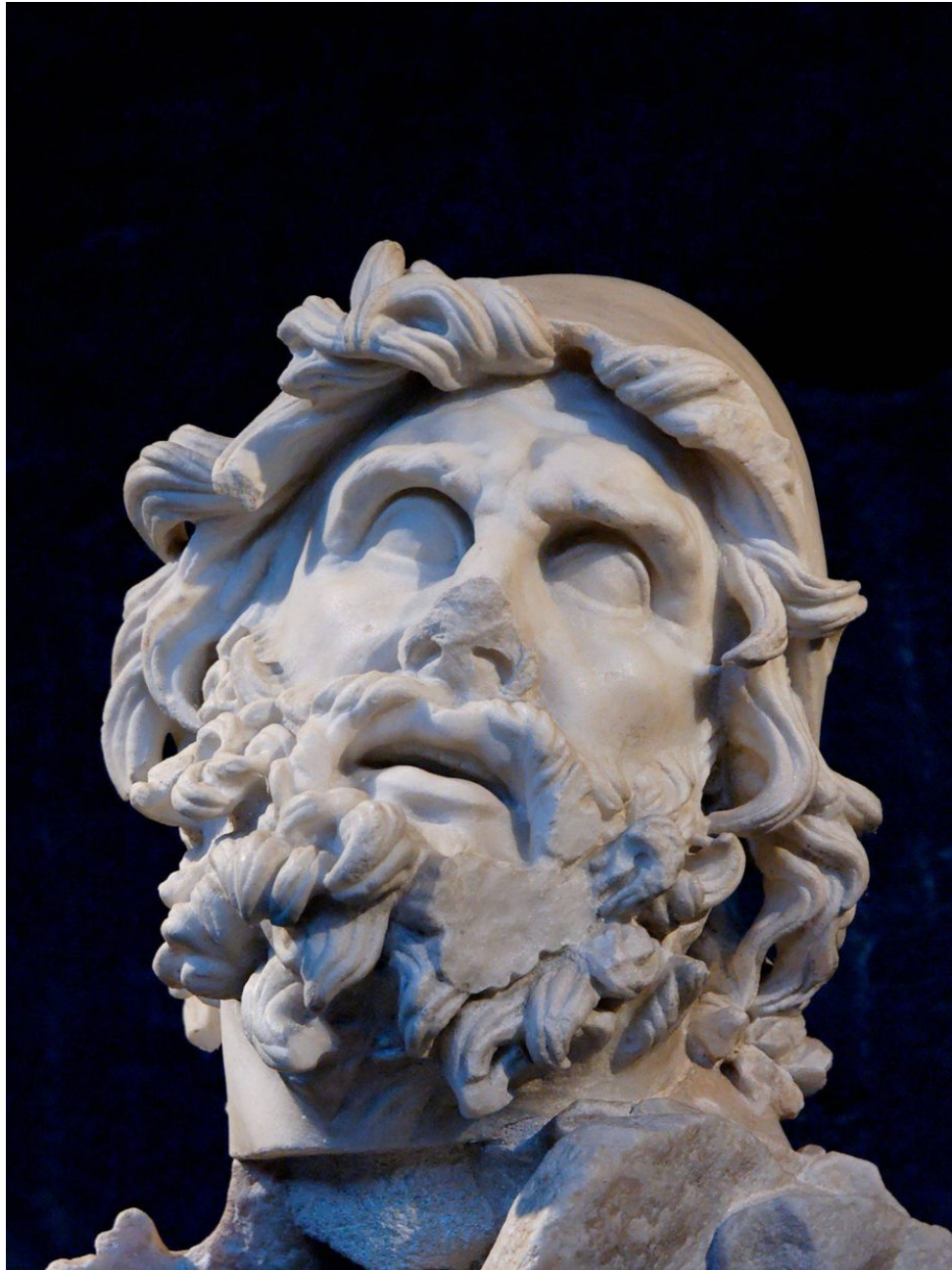
אין תרגומים גרועים, לפחות במובן זה שאין ל"מקור" קיום אלא כמהות אובייקטיבית אבודה, בפרט במובן ההיסטורי — כלומר, עבר הוא מושג הכרחי ושגור, אבל אי אפשר לחזור אליו ואל ה"מקור". אין דוגמה טובה יותר לטיבו האבוד של העבר מאשר הומרוס, הנחשב "מקור" הגות המערב ושירתה. הומרוס הוא המשורר הנודע ביותר בעולם העתיק. הכרחי ושגור. עם זאת, הומרוס הוא משורר שאין אנו יודעים דבר על דמותו. כפי שאומר למשל ג'יימס פורטר, אחד מחוקרי העולם העתיק הבולטים של השנים האחרונות: "אותו אובדן של הומרוס, האובדן שייצג ומימש בדמותו־שלו, זהו המרכיב הקבוע במסורת הרפציה [כלומר, האופן שבו קוראים ומבינים את הומרוס] המודרנית שלו".

איך מתרגמים אובדן? השאלה אינה שאלת הדיוק או שאלת "ההרקה מכלי ישן לכלי חדש". אי אפשר לשפוך נזל לא־קיים מכלי אחד לאחר. כפי שאמר החוקר מילמן פארי: את כל מלותיו הסתומות של הומרוס, שחלקן בלתי־מובנות לקדמונים עצמם, ואת כל אותן פורמולות ערפיליות של השירה ההומרית, שבהן המלים עצמן ידועות היטב וברורות ("מלים מכונפות", "הים אשר גונו כיון", "אתינה בעלת עיני הינשוף"), אי אפשר ולא צריך לתרגם, אם תרגום פירושו המחשה המבטלת את אותו אובדן. המלים של הומרוס הן מלים שעזבו מזמן את הסמנטיקה והן שואפות למוסיקה.

אהרן שבתאי, מתרגם האודיסיאה שהתפרסמה לא מכבר בהוצאת שוקן, יודע זאת. כינוי המאפיין של גיבור האודיסיאה הוא "פוליטרופוס" (שיר ראשון, שורה 1). שבתאי מדגיש שמלה זו מובנה עשיר: "רבי־הדרכים, רבי־הפניות, רבי־היוזמה", ועוד ועוד, וכי "תארים אלה (ואחרים שהוא מזכיר) אינם באים לציין כישורים במובן הטכני והצר, כאילו מדובר ברופא מצטיין או באיש עסקים שיודע לנחש את תנודות השוק. התוכן של האפיתטים האלה הוא קיומי ואתי" (עמ' 22).

צימרים יוקרתיים
ומלונות בוטיקבית אבי חי
בהארץאל תוך היער
19.2 בקונוע

נאה דורש. בכל זאת, שבתאי מתרגם "מוזה, ספרי לי על האיש רב־היזמה" (שיר ראשון, שורה 1). לא שכחנו — אין תרגומים גרועים ואין טעם להיטפל אל מלה בודדת, לא זו ולא אחרת, אם אין היא מעידה על עיקרון. שבתאי יודע יוונית ומבין את טיבו הלשוני של ה"אובדן ההומרי". הבעיה גם אינה העברית וגם לא עצם תפישת התרגום של שבתאי: "העדפתי מלים ששימושן טבעי, על צירופים שבעברית הם מלאכותיים למדי" הוא כותב. "אודיסיאוס רב־היזמה" הוא ביטוי טבעי ושוטף. אין כאן בעיה במובן הטכני הצר. שבתאי מתרגם על פי רוח המקום והזמן.

מכון ון ליר בירושלים
THE VAN LEEUWEN JERUSALEM INSTITUTE
معهد فان لير في القدس

**האם הערבים
בישראל אזרחים
על הנאי?**

**גיליון מיוחד של
מזרח ון ליר
בחת ון ליר**

על גבולות האזרחות
הישראלית והטכנות
שבפחה

**חוכמת
ההמונים
קבעה**

HYUNDAI / 35
המשפחתית
המומלצת
בישראל

רוצים לקרוא
עוד <<

לפרטים נוספים:
www.hyundaimotors.co.il

5 נשאר
קרקעות אחרונות
צמודות דופן
לפרויקט מגורים
מבוקש בבנימינה

הצעות מיוחדות

PreviousNext

עוד כתבות בנושא

- כישלון של נפילים: מה מאכזב בתרגום של ה"אודיסיאה" 31.10.2014
- המסע האישי לתרגום "האודיסיאה", הנשים בחייו ומדוע כדאי ללמוד הכל מהיוונים. אהרן שבתאי בראיון 23.09.2014
- איך להסתכל על ה"אודיסיאה" בגובה העיניים 18.09.2014

אי אפשר ולא צריך לתרגם ב"מדויק". הבעיה — כאן אפשר לשאול את מלותיו של אהרן שבתאי עצמו — היא קיומית ואתית. לפנינו "אודיסיאוס, איש-העסקים", "אודיסיאוס היזם", גיבור ישן-חדש במסווה, האדם הנאור, הרציונלי, המודרני, המלומד, ש"למד את דרכיהם" (שורה 3) של הרבה אנשים — במקור כתוב *egnôskō*, מן הפועל *gignôskō*, "הבחין", "ידע" במובן פחות רציונלי-אינסטרומנטלי (בפרט כשמדובר בסמנטיקה של יוונית שלפני עידן יוון הקלאסית). המנהיג הטוב אשר "נאבק על חייו ועל אנשיו, לדאוג שישובו" (שורה 5), המנהיג השומר, לכאורה (במיטב המסורת של האתיקה הקאנטיאנית — מסד המודרנה), על עצמו ועל הזולת כאחד.

המקור היווני עמום ומטושטש יותר. לפי שבתאי, אודיסיאוס הוא האיש החכם ששרד כאשר רעיו ה"טיפשים" אבדו בשל "קלות דעת". החוכמה והטיפשות הן מוטיבים חשובים באודיסיאה, אבל יש בשיר מורכבות קיומית אתית רבה יותר. במקור הרעים אומללים הרבה יותר, כתינוקות (*nêpioi*), ואובדנם בא להם לא בשל חוסר חוכמה, אלא בשל תום התאוה והטירוף, *atasthaliêsîn*. ואודיסיאוס עצמו, אין לו פן אחד. יש בו זרע הפורענות, כפי שמעיד המפגש עם הסירנות, עם הקיקלופ, עם המחזרים, עם המשרתות, עם מלאנתיס ועוד.

הבעיה כאן אינה באובדן הבלתי נמנע של המקור (שגם אני לא מתיימר או שואף למצוא אלא רק לסמן את מורכבותו). תרגומו של אהרן שבתאי לא רע בכלל ומתמצת, כאמור, היטב את זמן ההווה ואת שפתנו. הבעיה היא שהאפקט המצטבר של לשונו המלוטשת של שבתאי מזמין את הקורא, באופן שיטתי, מלה אחר מלה, בהתגנבות כמעט, לראות באודיסיאוס מין אדם מודרני דווקא לא כל כך טוב, במובן הקיומי האתי, כמובן.

בעיה קיומית זו לא באה לי מן ההפקר. על מנת להבין את הקשרה וחומריתה עלינו לפנות, למשל, אל הפילוסוף הגרמני פרידריך ניטשה, או, בגירסה מאוחרת יותר, אל מקס הורקהיימר ותיאודור אדורנו ואל ספרם "דיאלקטיקה של הנאורות" משנת 1947. הורקהיימר ואדורנו הם מקוראיו החריפים והמפוכחים ביותר של הומרוס ושל האודיסיאה והוגים בעלי השפעה חשובה על הגות המודרנה המאוחרת ותודעתה.

אחד הפרקים החשובים בספר זה עוסק בדמותו של אודיסיאוס ובסוד הקסם הבורגני של האודיסיאה. טיעונם הוא שכבר בדמותו של אודיסיאוס, הגיבור "רב-היזמה", אפשר למצוא את גרעין הסובייקט המודרני, האדם ה"כלכלי", הרציונלי, זה המצליח לשחרר את עצמו מגורל עולם המיתוס הקדום והאכזר, לשרוד ולשגשג, ולשמר את עתידו וחיייו בכוח התבונה, ההיגיון והקידמה: האיש המשקיע מעט ומרוויח הרבה.

אודיסיאוס, אם כן, הוא מודל להצלחה בעולם של המודרנה והקפיטליזם המאוחר, ולפיכך גם גיבור "ספרותי" נערץ בימינו. ואולם, כפי שמראים הורקהיימר ואדורנו בקריאה פילולוגית מפורטת, דווקא תבונתו של אודיסיאוס, הסובייקט הכלכלי הרציונלי, היא שמשכנעת אותו (כפי שמעיד אודיסיאוס במפורש על עצמו ברגע של כנות ב"עולם החלום" של הפיאקים) כי כדי להצליח ולשרוד עליו לרמות, לתת מעט ולקבל הרבה, להסוות את זהותו. כדי לחזור הביתה אל אשתו וזהותו צריך אודיסיאוס להפליג חזרה אל העולם הלא-רציונלי של המיתוס, עד כדי אובדן הזהות.

מי הוא האיש "רב-היזמה" אם כן? השקן מכרתים, כמובן. "שום אדם", האיש שעליו (כעל הומרוס עצמו) אנו יודעים הכל ולא-כלום. זו תמציתה הפרדוקסלית של הדיאלקטיקה של אודיסיאוס ושל הנאורות אשר על שמה נקרא הספר. חיבורם של הורקהיימר ואדורנו הוא קריאת אזהרה אתית-קיומית, מודרנית, שיטתית ומפוכחת, נגד פיתוי הרטוריקה של הקידמה, התבונה והנאורות כפשוטן, כנגד אותה אמונה אופטימית-לכאורה, אשר נפרשת אולי גם כאן,

בכשרון, בידו של מתרגם מנוסה, כמו באפוס הוליוודי דובר שפה עדכנית, מלוטש, מרהיב ורב מרדפי מכוניות, יריות ופיצוצים.

\$10 ללא הגבלה לסלולר

שיחות ללא הגבלה לסלולר בישראל רק \$10 לחודש. וקבלו גם קו 03 מתנה

בעל עסק? מישהו מנסה לגנוב אותך! כל הידע הנחוץ לצורך תפעול, בקרה ומעקב אחר כל מה שמתרחש בתחת לאף שלך בתוך שרתי החברה ומחשבי העובדים, לפרטים נוספים <

פרסומת

Powered by

כתבות נוספות שעשויות לעניין אותך

ספרות
זללנית

דעות
המחנה הביזיוני

בלוגים
כיצד קלטה איראן מאות אלפי פליטים במלחמת העולם השנייה ומי מבקש להשכיח זאת?

דעות
למה אין לת"א רכבת תחתית

מרחבי הרשת
Ofir Jacobson
המשמעות האוניברסאלית של פולחן השמש במיתוסים ובדתות

עונג שבת (עונ"ש)
יומן קריאה: 'אל המקום – בדרכים בעקבות ספרים'

גלובס
האנשים שיהפכו אותך למשהו אחר

מרחבי הרשת
המרכז האקדמי רופין
פרופסור ששינסקי: "תיקנו העיוותים בתמלוגים שמדינת ישראל מקבלת ממרבצי

תגובות

הוסיפו תגובה

פתח את כל התגובות

מהאחרונה לראשונה

עם כל הכבוד לאדורנו והורקהיימר - אני הייתי שם קודם במחזה "פילוקטס"

2

0 תגובות 4 לייקים

11.02.2015 22:58 | סופוקלס

לסופוקלס @סופוקלס נשמע כהמלצה מצויינת, ונרשם 'בפנקס החיפושים'. תודה

1 תגובה 1 לייקים

איציק סיבוש - 13:28 | Itzik Sivosh

על משקל הנגשת יצירתו של אינגמר ברגמן בהפקה מפוארת של HBO, עם שדיים מסיליקון ('שמצטלמות יותר טוב בצבע' כפי שיסביר אחד מעוזרי ההפקה בדברי הפרשנות הנילווים), בחתימת מפיק על, כסקורסזה לדוגמה, ובליזיות פאנל מומחים של חמישה שרינקים שיסלקו את כל אבני הנגף או העמימות כי צופי סדרות בנברסקה אינם מוכנים להשאר לפרסומות כאשר סימני השאלה מרובים מדי וגורמים להם לעצבנות קלה... (ל"ת)

1

6 תגובות 0 לייקים

11.02.2015 11:43 | Itzik Sivosh - איציק סיבוש

[A Companion to the Ancient Novel](#)
(Blackwell)
[Companions to ...](#)
Edmund P. Cueva, ...
Hardcover
£120.00 (plus delivery)

הכתבות הנקראות באתר

50 שנה לצילוי המוזיקה | המבקרים אכלו את הכובע

סערת פרס ישראל | רק שני שופטים נותרו בשלוש ועדות

ספורטאית רצינית? תתייחסי לעצמך כאובייקט מיני

סרטונים ויראליים | פעוטה פוגשת חזרזיר, דושבאג פוגש מיקרופון

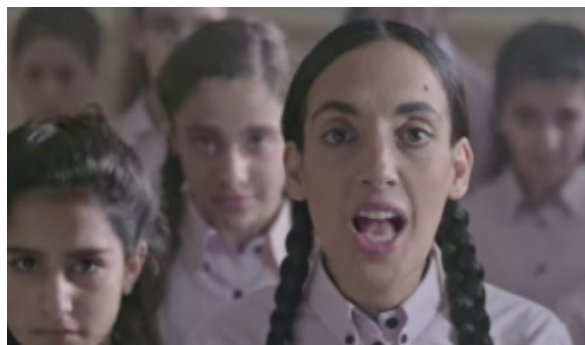

עוד כתבות נקראות

חודש לפני הבחירות, אדלר נקרא להציל את ה"אין קמפיין"

יוסי ורטל | 32

רוצו לשמוע את ויקטוריה חנה ואל תעצרו בשום עיצור

רויטל מדר // דגל שחור | 15

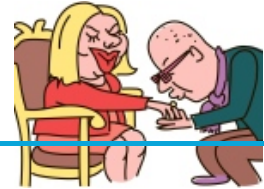
מדוע לא כדאי לנתק את חבל הטבור מיד אחרי הלידה?

מיכל בונשטיין | 15

ערוץ 10 רווחי כבר חמישה חודשים. איך הוא עשה את זה?

אמיר טייג, נתי טוקר | 54

מערכת | הנהלה | אודות הארץ | דרושים | צור קשר¹⁰ | עשה מינוי | שאלות ותשובות | פרסם אצלנו

מדורים	כלים שימושיים	עכבר העיר	עדכונים במייל
גלריה	המייל האדום	אוכל	
חדשות	מדיניות פרטיות	אמנות	
ספורט	חלון מבזקים	במה	
ספרים	דיוור הארץ	טלוויזיה	
מכ"ם גשם	כל כותרות היום	ילדים	
סרטים מומלצים	צור קשר	לילה	
בחירות 2015	תנאי שימוש	מוזיקה	
קפטן אינטרנט	מינוי הארץ	סרטים	
Haaretz.com	מינוי לעיתון	עכבר העיר	
Israel Weather	מידע למנויים	עכבר עולם	
Israel news	כנסים	מסעדות כשרות	
Travel in Israel	מינוס אחת	רכילות	
Jewish World	נגישות	סופ"ש	
Shabbat Times		תל אביב	
		חיפה	
		ירושלים	

שיתופי פעולה

צרכנות טובה
זירת הקניות
שופוהוליק
פגסוס טיולים
הוטל קומביינד
בית אבי חי
קורס אנגלית מקוון
עושים עסקים בת"א – יפו
חוכמת ההמון
אופנה
פסח
הריון ולידה
משפחה
עבודה
תזונה
השקעות נדל"ן בחו"ל
עכבר EXTRA
עכבר כרטיסים
פורטל חלון ודלת

TheMarker

מאני טיים 2
דין וחשבון
הייטק
נדל"ן
מדיה ופרסום
סמארטפון
עסקים קטנים
צרכנות
קריירה
רכב
שוק ההון
TechNation
Cafe

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ